

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНОЗЕМНИМ ІНВЕСТУВАННЯМ В ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ КРИМУ

У статті розглянуто значення туристичної галузі та проблеми інформаційного забезпечення, визначено особливості іноземного інвестування в туризм у порівнянні з іншими галузями, досліджено та проведено аналіз залучених прямих інвестицій, внесено пропозиції для покращення стану їх використання

Ключові слова: сфера туризму, іноземне інвестування, інформаційне забезпечення, туристичні ресурси.

Постановка проблеми. Економіка будь-якої країни для власної розбудови використовує поряд з іншими й кошти іноземних інвесторів. Туристична галузь України перебуває на підйомі інвестиційних іноземних вливань. Належне використання залучених інвестиційних коштів у туристичній галузі України є дуже актуальним, оскільки туризм визнано державою пріоритетним для розвитку видом економічної діяльності. Саме тому, актуальним є дослідження особливостей інформаційного забезпечення управління інвестуванням в туризм загалом і, зокрема в туристичну сферу АР Крим.

Наукові джерела та публікації. Поставлена проблема чільно пов'язана з останніми дослідженнями й публікаціями стосовно інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, що знайшли втілення в працях багатьох науковців (О. Марголін, П. Ліндерт, Я. Крупка). Набагато менше уваги приділено питанням інвестуванням в туризм. Серед багатьох вчених, які розглядали проблеми даної галузі, можна назвати таких: В. Цибух, М. Мальська, М. Мельник, Л. Побоченко. Значення туризму для національної економіки є досить вагомим, щоб повернути увагу до проблеми та розглянути залучення до неї інвесторів.

Мета статті. Інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності з участю іноземних інвестицій, сьогодні не відповідає вимогам і, не забезпечує управлінський персонал достовірною інформацією. З урахуванням цього, проведене дослідження сприятиме розв'язанню "вузьких місць" і вдосконаленню інформаційної бази управління іноземним інвестуванням. Актуальність цього дослідження зумовлена швидкими темпами розвитку цієї галузі і, водночас, відсутністю інформаційного забезпечення управління нею.

Виклад основного матеріалу. Сучасна індустрія туризму – це одна з найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства та розглядається, і як самостійний вид економічної діяльності, і як міжгалузевий комплекс. На сьогоднішній день туризм став явищем, що увійшло у повсякденне життя майже третини населення планети. Більше того, на даний момент, туризм за обсягом доходу справедливо посів третє місце серед провідних галузей світової економіки. За результатами 2008 року, туристична галузь утворила 14% світового валового внутрішнього продукту і поглинула більше 13% витрат споживачів. Туризм за останні шість років перетворився на потужну галузь світової економіки.

Вивчення літератури за темою дослідження наглядно показує, що туризм в Україні має незрівнянні можливості, є не використаною "копальнею золота". Немає іншої держави в Європі, яка географічно, історично й етнічно так широко охоплює все для створення різноманітного цікавого та культурного маршруту. Україна ж використовує свої туристичні ресурси лише незначною мірою. Так, наша держава має унікальні можливості, проте недосконалість законодавчої бази, відсутність розвинутого фінансового ринку, непривабливий інвестиційний клімат створюють перешкоди до розвитку туристичної галузі. [5] До уваги слід додати повну відсутність інформаційного забезпечення управління, причому інформацією з найбільш авторитетного джерела яким є фінансовий та управлінський облік.

Дійсно, в умовах ринкової економіки при обмеженості фінансових ресурсів українських підприємств туристичного комплексу, особливої актуальності набуває питання не тільки пошуку джерел їх фінансування, але й правового обґрунтування їх використання. Перспектива розвитку цього комплексу визначається, насамперед, характером інвестиційної політики в країні. Держава повинна створювати сприятливий інвестиційний клімат з метою ширшого залучення, поряд з внутрішніми, іноземних інвесторів на взаємовигідних засадах. Про необхідність та ефективність такої практики свідчить світовий досвід[8].

Як вид економічної діяльності туризм не виділяється, як виокремлена частина обліку, аналізу та контролю, але значення його для національної економіки є досить вагомим, щоб привернути увагу до проблеми визначення й обліку внеску туризму у створенні валового внутрішнього продукту країни, а також з'ясування специфічних характеристик галузі для залучення до неї інвесторів.

Перегляд літератури, архівних матеріалів показує, що Автономна Республіка Крим належить до найбільш привабливих регіонів України щодо інвестування завдяки санаторно-курортному і промислового потенціалу, наявності природних багатств, високому науково-технічному потенціалу, розвинутій транспортній інфраструктурі і банківській системі, доступу до ринків України, країн СНД, Європи та Азії [1]. Сьогодні Крим входить у десятку регіонів України, що найбільш активно залучають іноземні інвестиції. Обсяги надходження прямих іноземних інвестицій за 2008 рік в економіку АР Криму склали 125,5 млн. доларів США. Курортно-туристична галузь є однією з базових для економіки півострова. У той же час як галузь, а відтепер і як вид економічної діяльності, туризм не обліковується, тому й важко оцінити його внесок в економіку. Специфіка курортної і туристичної діяльності у тім, що вона об'єднує різні види економічної активності – транспортні послуги, готельні послуги, послуги харчування, лікування, розваги тощо. Крім цього, туристи є активними споживачами послуг зв'язку, банківських послуг тощо. Проте ці послуги вираховуються за галузевим принципом, через що важко отримати загальну картину доходів від туристичної сфери. За міжнародною статистикою обліку доходів від туризму на один долар розміщення турист витрачає 3-7 доларів на інші послуги інфраструктури туризму та індустрії розваг. Якщо враховувати, що основні виробники цих товарів і послуг зареєстровані за межами Криму, то можна побачити, що всі ці доходи і відповідно податки до бюджету надходять до бюджетів інших регіонів України. У Криму залишається порівняно невелика кількість податків, які потрапляють передусім до місцевих бюджетів – бюджетів міст і селищ курортного значення, що складає близько 10-15% всіх податків. Офіційна інформація містить лише дохід, який отримано від надання послуг перебування, плати за землю для готелів і санаторіїв, що складає 5,9% зведеного бюджету Криму, що, звичайно, не відображає реального внеску цієї сфери в економіку. Якщо враховувати доходи, отримані від послуг транспорту та зв'язку, а також доходи, отримані місцевим українським виробником від реалізації продуктів харчування і товарів сезонного попиту, спожитих туристами і відпочиваючими, то сума значно збільшиться. За деякими оцінками, вона складає від 30-40% до 80-100% доходів консолідованого бюджету Криму [4,с.102]

Отже, туризм є видом діяльності досить інтегрованим: він стосується і культури, і охорони здоров'я і спорту. Тому здійснення інвестицій у будь-який з перерахованих закладів можна вважати інвестуванням в туристичну галузь. Проте вся різноманітність підприємств, які належать до туристичної сфери, можна об'єднати за ознакою "умови інвестування", що відрізняються від умов інвестування в інші галузі народного господарства (табл. 1.)

Таблиця 1

Особливості інвестиційної діяльності підприємств у туристичному бізнесі

Критерії оцінки	Вплив окремих ознак галузі	Особливість інвестиційної діяльності
1. Ступінь державного регулювання	Невисокий ступінь державного регулювання фінансування господарської діяльності.	Незначний вплив державних програм розвитку економіки та галузі на розробку інвестиційної стратегії підприємства.
2. Попит на продукцію і цінова політика	Нестабільний попит на продукцію (фактор сезонності). Завдяки досконалій конкуренції мають можливість вільно встановлювати ціни, але з урахуванням цінової політики конкурентів.	Високі обсяги споживання продукту, незважаючи на кризовий стан економіки.
3. Характеристика процесу надання послуг	Відносна простота, але необхідне постійне оновлення та модернізація пропонуванних послуг.	Необхідність повторного здійснення відносно незначних інвестицій на оновлення асортименту та наявності послуг.
4. Капітало-, фондо- та трудомісткість	Може варіюватися від невисокої до дуже високої.	Можливість невеликих обсягів інвестицій.
5. Структура активів	Переважають основні фонди та дебіторська заборгованість	Значні витрати на підтримку існуючої матеріально-технічної бази.
6. Фінансування інвестицій	Висока рентабельність поряд з високими витратами на модернізацію та нове будівництво	Відсутність потреби у значній фінансовій підтримці з боку держави, може здійснюватися за рахунок власних коштів.

Слід зазначити, що особливості інвестування, зокрема іноземного, у туристичну сферу свідчать, що туризм є досить перспективним щодо залучення інвестицій, може розвиватися без втручання держави у ведення господарської діяльності, не потребує значних обсягів повторного інвестування та має високі показники віддачі на вкладений капітал.

Незважаючи на привабливі умови інвестування в Криму обсяги залучених у туризм іноземних інвестицій недостатні. Протягом 2008 року за рахунок інвестиційних коштів було реконструйовано об'єктів курортного та туристично-рекреаційного призначення на суму 23952,8 тис. грн. [4, с.56], що становить лише 24% від загального обсягу виконаних робіт. У середньому в Криму у будівництві нових і реконструкцію діючих об'єктів курортної та туристично-рекреаційної сфер щороку вкладається близько 60 млн. доларів США. Однак, за оцінками експертів, туристична галузь АР Крим потребує близько 3-5 млрд. доларів США.

Для проведення характеристики функціонування туристичної галузі потрібно визначитися з переліком критеріїв її ефективності. Усю сукупність показників, які визначають ефективність здійснення інвестиційної діяльності, можна поділити на групи:

- бухгалтерські методи – норма прибутку, простий метод окупності, витратність туристичної діяльності;
- дисконтні показники – чистий дисконтований дохід, внутрішня норма дохідності, дисконтований термін окупності, індекс дохідності;
- суспільна ефективність;
- показники бюджетної ефективності;
- мультиплікативний ефект – зростання сукупного доходу економічної системи щодо обсягів освоєних інвестицій.

Основним результатом, до якого прагнуть практично всі інвестори під час здійснення інвестиційної діяльності, є збільшення розміру прибутку. Критерієм для оцінки в цьому випадку є як збільшення абсолютних обсягів прибутку, так і показники рентабельності. З погляду прибутковості у світі туристичні підприємства працюють з високою рентабельністю та можуть забезпечувати до 90% надходжень до бюджету (Іспанія, Єгипет, Монако) [3]. В Україні, зокрема на Кримському півострові ситуація склалася парадоксальна: маючи значний потенціал, більшість підприємств готельного господарства цього регіону у звітах про фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування вказують негативний результат. Отже, як бачимо, на сьогодні підприємства туристичної індустрії АР Крим не відповідають вимогам розвитку національної економіки та не використовують свій потенціал.

Витрати бюджетів різних рівнів на розвиток туристичної сфери в цілому по Криму дуже малі. Це є однією з інвестиційних особливостей галузі, оскільки вона розбудовує себе за власні кошти. Видатки державного і місцевих бюджетів на реконструкцію об'єктів туристичної галузі (готельних господарств, курортних і оздоровчих закладів, інших об'єктів туристично-рекреаційної сфери) становили у 2008 р., лише 35203,8 тис. грн. (16% від загального обсягу коштів, витрачених на реконструкцію різними джерелами). Водночас розмір платежів до бюджету по підприємствах туристичної сфери становив 139 млн. грн. Отже, бюджет від туристичної сфери отримав у 4000 разів більше, ніж витратив на неї сам. З одного боку, це вигідно державі та відповідно її економіці, а з іншого – справедливо викликає прагнення підприємців галузі щодо підтримки підприємництва [7]. Якщо в реконструкції підприємств турсфери держава ще брала участь, то будівництво нових закладів здійснювалося в основному за рахунок власних та іноземних інвестицій. Кошти державного і місцевих бюджетів становили лише 0,3%. Якщо розглядати як видатки бюджету витрати на будівництво чи реконструкцію підприємств турсфери, а як доходи – прибутки державних підприємств і суми платежів до бюджету всіма підприємствами галузі, то значення показника є невинувато високим. Це пояснюється не стільки ефективним веденням господарської діяльності, скільки незначною участю бюджетів у фінансуванні інвестиційних проектів. Таким чином, розрахунок бюджетної ефективності для турсфери проводити недоцільно, оскільки мала участь самих бюджетів не дозволяє впливати на реалізацію інвестиційних проектів і такий розрахунок буде необ'єктивним.

Усього в Криму на цей час залучено 5657,6 млн. дол. іноземних інвестицій, з них в підприємства готельного господарства залучено 133,2 млн. дол. Таким чином, подана сфера діяльності займає 5 місце серед інших видів економічної діяльності – реципієнтів іноземних інвестицій. У сферу колективних, громадських і особистих послуг було залучено 94,1 млн. дол.

прямих іноземних інвестицій. За підрахунками експертів, галузь потребує значно більших обсягів коштів, у тому числі й іноземних, – 9-11 млрд. дол. [4,с.19]. Якщо неможливо збільшити обсяг залучених коштів, то слід працювати над проблемою раціонального використання існуючих.

Інвестиції в основний капітал в цілому по Кримському півострові щорічно зростають. Причому частка іноземних інвесторів в цьому процесі протягом останніх років залишається майже стабільною на рівні 7,5% від загального обсягу. При цьому обсяги інвестицій в основний капітал готелів і підприємств у сфері відпочинку і розваг, культури і спорту відрізнялися своєю нестабільністю. Такі коливання можна пояснити зменшенням вливань коштів у 2003 р. та їх наступним збільшенням за рахунок створення більш сприятливих умов господарювання (наприклад, відміною готельного збору).

Поряд із негативними тенденціями в розвитку туристичної сфери Криму та використанням прямих іноземних інвестицій не можна не відмітити й позитивні тенденції. Одним із позитивних факторів, що стимулює залучення інвестицій саме в туристичну сферу є те що, туристичний комплекс в 1,5 рази швидше створює робочі місця, ніж будь-яка галузь економіки. Одним з пріоритетних завдань уряду, і є підвищення рівня зайнятості населення України. Політика держави у сфері іноземного інвестування повинна мати на меті створення сучасної системи регулювання, яка б підвищила інвестиційну привабливість економіки та забезпечила потужну мотивацію нерезидентів щодо вкладення коштів. Ефективним важелем успішного вирішення цього завдання може стати, за певних обставин, податкова політика щодо іноземних та внутрішніх інвестицій, що сприяло б розвитку туризму, а звідси і створенню значної кількості робочих місць. Основне зростання робочих місць забезпечується на підприємствах з іноземними інвестиціями. З кожним роком середньорічна кількість працівників, зайнятих в економіці на підприємствах з іноземними інвестиціями, зростає: з 11,9 тис. осіб у 2002 р. до 34,6 тис. у 2008 р. (збільшилася у 3 рази, у той час як в цілому по Україні кількість зайнятих працівників зменшилася майже у 2 рази)[4,с.48]. Отже, підприємства з іноземними інвестиціями в туристичній сфері дійсно забезпечують населення робочими місцями. Це одна з небагатьох галузей економіки, де залучення нових технологій не призводить до скорочення працюючого персоналу. Це має важливе значення, оскільки, поглинаючи більше робочої сили, туризм зменшує соціальну напругу в суспільстві. Крім того, світовий досвід показує, що індустрію туризму можна розвивати і в період економічних криз, що має важливе значення для нашої країни. Витрати на створення одного робочого місця тут в 20 раз менші, ніж у промисловості, а оборотність інвестиційного капіталу в 3 рази вища, ніж в інших галузях господарства. Хоча фінансовий результат діяльності підприємств з іноземними інвестиціями в туристичній сфері в більшості випадків незадовільний, все ж таки помітним є їх функціонування та роль у забезпеченні працевлаштування й отриманні гідної заробітної плати. Якщо розглянути структуру витрат підприємств з прямими іноземними інвестиціями, то основну частку в ній займають матеріальні витрати – 41,9% (в готельному господарстві – 49,1%) та інші операційні витрати (40,5%), як і на підприємствах інших форм власності. Але на відміну від решти підприємств, на підприємствах з прямими іноземними інвестиціями значна частка витрат (10,4%), яка знаходиться на третьому місці, припадає на витрати на оплату праці. По підприємствах готельного господарства частка витрат на оплату праці навіть ще більша – 18,2% [4,с.170]. Отже, створення підприємств з прямими іноземними інвестиціями свідчить про реальне покращання добробуту працівників, які на ньому працюють, що підтверджує доцільність застосування іноземних інвестицій в економіці країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене треба зауважити, що на сучасному етапі розвитку стан галузі туризму АР Крим не можна вважати задовільним. Дані дослідження, дали змогу дійти висновку, що, з одного боку, вироблений туристський продукт за якістю поступається європейським, азійським і далекосхідним турпослугам, а з іншого – собівартість вітчизняного продукту досить висока, тоді як якість обслуговування туристів незадовільна. При цьому спостерігається суперечність між двома основними критеріями – ціною й якістю. Вихід з такої ситуації вбачаємо в раціональному управлінні витратами та собівартістю туристського продукту з урахуванням вимог щодо якості обслуговування туристів. За результатами наукових досліджень, внесено окремі пропозиції: так, владним структурам Криму для вирішення зазначених у статті проблем пропонуємо Раді міністрів АР Крим проаналізувати можливість розширення прибуткової бази бюджету Криму і місцевих бюджетів від курортно-туристичної сфери, реальний рівень інвестиційної привабливості курортних регіонів, необхідно також вжити заходів щодо підняття рівня здорової конкуренції на інвестиційному курортно-

рекреаційному ринку, тобто серед інвесторів обирати лише тих, які дійсно покращать рівень обслуговування в туризмі, розширення кількості суб'єктів цього ринку, вести облік інвестиційних проектів, дозволених до реалізації, та контроль за виконанням цілей, зазначених у бізнес-планах. Важливим засобом економічного стимулювання господарської діяльності та залучення інвестицій на нашу думку, є удосконалення податкової політики у сфері туризму, зокрема у напрямках:

- спрощення обчислювальної бази оподаткування за видами туризму;

- зниження податкового тиску на туристичні фірми;

- визначення початкових сум, що не обкладаються податками. Для збору і накопичення інформації по регіону в сфері туризму, відповідно до зарубіжного досвіду, доцільно створити систему інформаційно-аналітичного забезпечення, як частину державної інформаційної системи з початковою метою та наступними завданнями:

- започаткування та розвитку обчислювальних регіональних мереж, які мають забезпечувати доступ до регіональних банків даних максимальній кількості користувачів;

- створення та введення регіональних баз даних ліцензійної, економічної, соціальної, інформаційно-довідкової, екологічної та іншої інформації туристичної індустрії; забезпечення доступу до загальнодержавних та міжнародних інформаційно-обчислювальних систем баз даних у сфері туризму.

У разі створення таких систем, керівництво регіону отримає:

- змогу мати постійний розрахунок показників з усіх напрямів туристичної діяльності, які інформують про роль та місце сфери туризму регіону в Україні;

- якісне інформаційне забезпечення регіонального управління сферою туризму на всіх рівнях;

- можливість залучити до вирішення соціальних та економічних проблем усі підприємства та організації сфери туризму регіону, всі верстви та групи населення. Звичайно, що рамками однієї статті не можна охопити всю повноту проблеми. Саме тому, решту питань стануть предметом нашого подальшого наукового пошуку.

Література:

1. *Антонюк Н.В.* Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник / *Н.В. Антонюк, М.П. Мальська.* – К.: Знання, 2008 – 661 с.
2. *Мельник І.Г.* Рекреаційна географія: метод. вказівки до самост. роботи студентів / *І.Г. Мельник* – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 72 с.
3. *Побоченко Л.М.* Міжнародний туризм у системі імперативів сталого розвитку: автореф... дис. канд. екон. наук: 08.00.02 / *Л.М. Побоченко* – К., 2008. – 20 с.
4. Статистичний щорічник України за 2008 р./ за ред. *О.Г. Осауленко.* – К., 2009. – 622 с.
5. Туризм у XXI столітті: глобальні тенденції і регіональні особливості: Матер. II Міжнар. наук.-практ. Конф., 10 жовтня 2006 р. – К.: Знання України, 2007. – 510 с.
6. World Development Report 2008. Sustainable Development in a Dynamik World. Transforming Institutions, Growth, and Quality of Life, The International Bank for Rekonstruktion and Development / The World Bank, 2008 – 340 с.
7. Туризм: організація та облік. Режим доступу: www.dtk.com.ua.sho.3cid0660.html
8. *В. Цибух.* Україна має всі можливості стати туристичною державою світу. Режим доступу: www.svit.ukrinform.com.8101zibuh.shtml

Резюме:

Ронська О. ОСОБЕННОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ИНВЕСТИРОВАНИЕМ В ТУРИСТИЧЕСКУЮ ОТРАСЛЬ КРЫМА.

В статье рассмотрено значение туристической отрасли и проблемы информационного обеспечения, определены особенности иностранного инвестирования в туризм в сравнении с другими отраслями, исследовано и проведен анализ привлеченных прямых инвестиций, внесены предложения для улучшения состояния их использования

Ключевые слова: сфера туризма, иностранное инвестирование, информационное обеспечение, туристические ресурсы.

Summary:

Rons'ka O. FEATURES OF INFORMATIVE PROVIDING OF MANAGEMENT FOREIGN INVESTING IN TOURIST INDUSTRY OF CRIMEA.

The value of tourist industry is considered in the article but problems of the informative providing of, found feature of the foreign investing in tourism in comparing to other industries, explored and the analysis of the attracted direct investments is conducted, suggestions are borne for the improvement of the state of their use.

Keywords: sphere of tourism, foreign investing, informative providing, tourist resources.

Надійшла 27.11.2009р.